

PAPER DETAILS

TITLE: 3-6 YAS OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA EBEVEYN KABUL-RET DAVRANISI VE
REKABET STİLLERİ ARASINDAKİ İLİSKİ

AUTHORS: Serife Gül ÇAKIR

PAGES: 1-13

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2321663>

3-6 YAŞ OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA EBEVEYN KABUL-RET DAVRANIŞI VE REKABET STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Őerife Gül ÇAKIR¹

ÖZET

Bu çalışmanın amacı 3-6 yaş arası okul öncesi çocuklarında ebeveyn kabul reddi ve rekabet stillerinin incelenmesidir. Çalışmaya Sinop'tan 3-6 yaşlarında bulunan toplam 124 çocuğun ebeveyni katılmıştır. Çocukların 60'ı kız çocuğu ve 64'ü erkek çocuğudur. Araştırmada, sosyodemografik veri formu, Ebeveyn Kabul- Ret Ölçeği-Kısa Formu ve Okul Öncesi Rekabet Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda alt sosyoekonomik düzeyde bulunan ebeveynlerin sıcaklık/duygusal yakınlık düzeyi daha yüksek olduğu, alt sosyoekonomik düzeyde bulunanların, baskınlığın korunumu hiyerarşisi ortalamalarının düşük olduğu, okul öncesi rekabet ölçeği ile ebeveyn kabul-ret ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif ve orta düzeyde bir ilişki olduğu ve ebeveyn kabul-ret ölçeği ile okul öncesi rekabet ölçeğinin istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi, 3-6 Yaş Çocuk, Ebeveyn.

THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENT ACCEPTANCE-REJECTION BEHAVIOR AND COMPETITION STYLES IN PRESCHOOL CHILDREN AGED 3-6

ABSTRACT

The aim of this study is to examine parental acceptance rejection and competition styles in preschool children aged 3-6. Parents of a total of 124 children aged 3-6 years from Sinop participated in the study. 60 of the children are girls and 64 of them are boys. Sociodemographic data form, Parental Acceptance-Rejection Scale-Short Form and Preschool Competitiveness Scale were used in the study. As a result of the research, it was found that the warmth/emotional intimacy level of the parents in the lower socioeconomic level is higher, the mean of the hierarchy of preservation of dominance is low in those in the lower socioeconomic level, there is a statistically significant, positive and moderate relationship between the preschool competition scale and the parental acceptance-rejection scale. and parent acceptance-rejection scale and preschool competition scale were found to be statistically significant predictors.

Keywords: Preschool, Children Aged 3-6, Parents.

¹ Okul Müdürü, Sinop Zübeyde Hanım Anaokulu, ORCID: 0000-0003-0106-8130, gulcakil57@gmail.com
Araştırma Makalesi/Research Article – Geliş Tarihi/Received: 20/03/2022 – Kabul Tarihi/Accepted: 14/04/2022

GİRİŞ

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik davranış ve tutumları, çocuğun karakterinin şekillenmesinde en önemli faktördür. Çocuklar gelişimlerini anne ve babalarını gözlemleyerek, taklit ederek tamamlarlar (Kaya, 1996; Uysal, 2020). Çocuklar tüm gelişim alanlarındaki temel bilgi, beceri, alışkanlık ve tutumları önce ailelerinden edinirler. Aileden sonra okul öncesi kurumlar çocukları sistem içinde sosyal yaşama hazırlar ve ailelerin çocuklarını eğitmelerine destek olur (Kılıç, 2015). Khaleque ve Rohner'e (2005) göre ebeveyn kabul-ret teorisi, ebeveyn kabul-ret davranışını çeşitli değişkenlere karşı inceleyen bir teori şeklinde tanımlanmaktadır. Anne baba kabul-ret kuramına göre çocukların en temel ihtiyaçları anne babaları tarafından sağlanan bakım, rahatlık, destek ve sevgidir (Akt. Önder ve Gülay, 2007a). Bu teoriye göre, ebeveyn kabulü, ebeveynin sıcaklık ve sevgi ile şekillenen tutumudur; ebeveyn reddi, ebeveynin çocuğa karşı olumsuz duygusal davranışını ifade eder. Anne-babanın sevgi ve sıcaklık boyutu, anne-babanın kabulünü gösterirken, sevgi ve sıcaklık olmadığında reddedilme meydana gelir (Akt. Önder ve Gülay, 2007b).

Ebeveyn kabul-reddin alt kuramları vardır. Bunlar; kişilik, sosyo-kültürel sistemler ve başa çıkma alt kuramlarıdır. Kişilik alt teorisi, ebeveynin reddedilmeyi kabul etmesinin çocuğun kişiliği ve ruh sağlığı üzerindeki etkisine bakmaktadır. Çevrenin çocuğun doğuştan gelen ihtiyaçlarına olumlu yanıt vermesini beklemek biyolojik temelli duygusal bir ihtiyaçtır (Rohner ve diğerleri, 2005).

Sosyokültürel sistemler alt kuramında ebeveyn davranışı, çevre, çocuk davranışı, öğretmen davranışı, akranlar, deneyim, gelenek ve sürekliliğin sağlandığı unsurların etkileşimi incelenir. Başa çıkma alt kuramı, reddedilmeyle başarılı bir şekilde başa çıkan bireylerin özelliklerini inceler. Şiddetli bir şekilde reddedilmelerine rağmen, reddedilmeyle başa çıkan kişilerin duygusal ve zihinsel sağlıkları iyidir. İşlevsel olarak baş edebilen bireyler mesleki ve eğitim yaşamlarında başarılı olsalar bile duygusal ve zihinsel sağlıkları zarar görebilir (Rohner ve diğerleri, 2005).

Araştırmalar özellikle ana-baba davranışının iki temel boyutunda yoğunlaşmaktadır. Birinci boyut denetim-özerklik boyutudur. Ana-babaların davranış kurallarını yürütmede ne kadar kısıtlayıcı ya da izin verici oldukları üzerinde odaklaşır. İkinci boyut ise, kabul/red boyutudur. Sıcak (kabul edici ya da onaylayıcı) ya da düşmanca (reddedici ya da onaylamayan) olabilen ebeveyn davranışları üzerinde odaklaşır. Sıcak ve kabul edici ilişkiler bağımsızlık ya da otonomi duygusunu destekler ve çocukların olumlu bir benlik kavramını geliştirmelerine yardımcı olur. Düşmanca ve reddedici ilişkiler, çocukların reddedilmesine, güvensiz ve utangaç kişilik özellikleri geliştirmelerine neden olabilmektedir (Gander, 1998).

Bu çalışmada ebeveynlerin yaşamın içinde bulunan her türlü olumlu ya da olumsuz olay karşısında verdikleri tepkinin çocuğun gelişiminde her zaman çok önemli olduğu, çocuğun pozitif rekabet davranışını erken yaşta öğrenmesinin okul hayatında ve ileriki çalışma hayatında olumlu sonuçlar verdiği olgusundan yola çıkılmış ve hangi ebeveyn tutumlarının çocukta pozitif rekabet davranışını geliştirebileceği konusu çalışılmıştır.

Çalışmada 2019 yılında Okul Öncesi Eğitim Kurumunda kayıtlı buluna 767 öğrenciden, 3-6 yaşlarında bulunan toplam 124 çocuğun ebeveyni katılmıştır. Yaş ortalaması 4,5 olan çocukların, 60'ı kız çocuğu ve 64'ü erkek çocuğudur.

Okul öncesi eğitim kurumlarının eğitime olan katkıları herkes tarafından kabul edilmektedir. Okul öncesi kurumlar, çalışmakta olan anneler tarafından terk edilen çocukların bakım kurumları olarak görülmemelidir. Anneleri çalışsın ya da çalışmasın tüm okul öncesi çocuklar eğitim hayatlarının ilk adımı olarak okul öncesi eğitimi almalıdır (Çiçek, 2017). Okul öncesi eğitimde öğretmenler de önemli bir rol oynamaktadır. Öğretmenlerin öğrencilere etkili öğrenmeyi sağlamak için farklı yaş ve gelişim evrelerindeki öğrencilerin özelliklerini anlamaları ve öğretim ortamlarını bu özelliklere göre düzenlemeleri gerekmektedir (Senemoğlu, 2005). Araştırma çalışmalarından elde edilen bulgular, okul öncesi öğretmenlerinin çocukların sosyal davranışlarında matematik, dil ve okuryazarlık becerilerinden daha etkili olduğunu göstermektedir (Hollingsworth&Winter, 2013).

Kişiler arası rekabet; sanayileşmiş toplumlarda okulda, işte, sporda her yerde olur (Paquette ve diğerleri, 2013). Bireyler sosyalleşmeye ve bir topluluğa ait olma duygusu geliştirmeye, çalışma eğiliminde olsalar da başarılı olma arzusu insanların doğasında vardır. Bu nedenle bireyler başarılı olmak ve prestij kazanmak için çaba harcarlar. Kendi varlıklarını başkalarına empoze etmektedirler. Bu olgu, bireyleri başarılı olmak için mücadele etmeye ve rekabet etmeye sevk eden temel etkenlerden biridir (Akbayırılı& Aydın, 2000).

Bazı araştırmacılar; yaşamın doğumdan ölüme kadar sonsuz bir rekabet dizisi haline geldiğini ve insanların okulda, evde ve işte birbirlerini gölgede bırakmak için rekabet ettiğini düşünür (Kohn, 1986; akt. Sheridan& Williams 2006). Bireyler rekabet etmeden amaçlarına ulaşabilirler. Bireyler, iş birliği içinde hareket ederek amaçlarına başkalarıyla birlikte ulaşabilir veya hedefe ulaşmak başkalarının başarısından bağımsız olabilir (Bonta, 1997; ak. NanciWeinberger&Stein, 2008). Bununla birlikte, karşılıklı yarar sağlayan bir iş birliği girişiminde bile, ortaklar arasında en iyi iş birlikçi olarak görünmek için rekabet oluşabilir (Herrmann, Engelmann&Tomasello, 2019). Okul öncesi çocuklarında da rekabetçi davranışların görüldüğü çalışmalara rastlamak mümkündür (Tsiakara&Digelidis, 2014).

İlgili araştırmalarda okul öncesi çocukların rekabet biçimleri, çocukların yaşı, cinsiyeti, ebeveyn yaşı, anne eğitim durumu (Bay, 2020; Bilici, 2019; Bülbül&Akkaynak, 2021), çocuğun bakımını destekleyen bir kişinin varlığı (Bülbül, 2019), okul öncesi eğitim kurumuna devam, evlilik süresi, kardeş sayısı, babanın eğitim durumu (Bay, 2020; Bilici, 2019), anne ve babanın mesleği (Bay, 2020), doğum sırası ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi gibi demografik değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu nedenle bu çalışmada 3-6 yaş arası okul öncesi çocuklarında ebeveyn kabul reddi ve rekabet stillerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

3-6 yaş çocukların rekabet stilleri ile ebeveynlerin onlara gösterdiği davranışlar üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde rekabet stilleri ile ebeveyn davranışları birlikte tanımlanmıştır. Çocuklar rekabete dayalı davranışları bu şekilde öğrenirken aynı zamanda sosyalleşmeye de başlarlar. Sosyalleşmeyle birlikte çocuklar aynı zamanda farklı şekillerde rekabet davranışı geliştirmeye başlamaktadırlar (Gothenburg 2006).

3-6 yaş çocukların rekabet stillerinin gelişiminde ebeveyn tutumları ile ailevi etkenlerin diğer etkenlere göre daha etkili olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma ile kabul ve reddedilmenin, ebeveynlerin tutumları ile ilişkisi ortaya konulmuştur. Ayrıca ebeveynlerin eğitim düzeylerinin ebeveyn red ve kabul etkisi belirlenmiştir. Araştırmanın amacı; ebeveyn kabul/red özellikleri ve kontrol ile ebeveyn uygulamaları arasındaki ilişki ve etkileyen faktörleri belirlemektir.

1. YÖNTEM

1.1. Verilerin Analizi

Araştırma kesitsel bir çalışma olarak yürütülmüştür. Kesitsel çalışmada bilgiler sadece belirli bir zaman kapsamında alınmış gibi toplanır tek bir zamanda toplanan verilere göre yorumlar yapılır (Ruane, 2005). Kesitsel araştırmalarda veriler önceden belirlenmiş özelliklere sahip bir evrenden çekilen bir örneklem üzerinden tek bir seferde toplanır (Frankel & Wallen, 2006). Araştırmada kullanılan model ilişkisel tarama modelidir ve genellikle birden fazla değişken arasındaki etkileşimin olup olmadığını ve boyutunu belirlemek amacıyla kullanılır. İlişkisel araştırmalar korelasyon veya karşılaştırma yolu ile yapılmaktadır. Korelasyon türü ile ilişki araştırmalarda, değişkenlerin birlikte değişip değişmedikleri, bir değişim varsa bunun ne yönde olduğu belirlenmeye çalışılır. Çalışmada hem korelasyon hem de karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır (Karasar, 2005).

1.2. Çalışma Grubu

Çalışmaya Okul Öncesi Eğitim Kurumunda, 3-6 yaşlarında bulunan toplam 124 çocuğun ebeveyni katılmıştır. Çocukların 60'ı kız çocuğu ve 64'ü erkek çocuğudur. Çocukların yaş ortalaması 4.5'tir. Katılımcıların demografik özelliklerine dair detaylı bilgi aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 1: Örneklem Özellikleri

		N	%
Yaş	<i>3 yaş</i>	12	9,7
	<i>4 yaş</i>	8	6,5
	<i>5 yaş</i>	25	20,1
	<i>6 yaş</i>	79	63,8
Cinsiyet	<i>Kız</i>	60	48,4
	<i>Erkek</i>	64	51,6
Sosyoekonomik Düzey	<i>Alt</i>	34	27,4
	<i>Orta</i>	40	32,3
	<i>Üst</i>	50	40,3
Kardeş Sayısı	<i>Kardeş Yok</i>	31	25,0
	<i>1 Kardeş</i>	68	54,8
	<i>2 ve Üzeri Kardeş</i>	25	20,2
Anne Baba Medeni Durum	<i>Evli</i>	106	85,5
	<i>Boşanmış</i>	18	14,5
Anne Eğitim Düzeyi	<i>Lise</i>	32	25,8
	<i>Lisans</i>	58	46,8
	<i>Lisansüstü</i>	34	27,4

Baba Eğitim Düzeyi	<i>Lise</i>	21	16,9
	<i>Lisans</i>	58	46,8
	<i>Lisansüstü</i>	45	36,3

1.3. Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik Veri Formu: Sosyodemografik veri formu araştırmacı tarafından hazırlanmış olup, katılımcıların sosyodemografik bilgilerini kapsamaktadır.

Ebeveyn Kabul- Ret Ölçeği-Kısa Formu: Ölçek 1980 yılında Rohner ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir (Rohner, Saavedra & Granum, 1980). 1989 ve 1997 yıllarında Rohner tarafından revize edilmiş ve son halini 1997 yılında almıştır. 1993 yılında Anjel ve Erkman tarafından ölçek Türkçeye çevrilmiş ve Erkman tarafından 2002 yılında dil eşitliğine ilişkin son düzenlemeler yapılmıştır. Ölçek, ebeveynin çocuğunun kabul ve ret davranışlarına ilişkin algısını ölçmektedir (Önder & Gülay, 2007). EKRÖ Ölçeği'nin Cronbach's Alpha katsayısı 0.84 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin dört alt boyutu vardır. Bunlar;

- **Sıcaklık veya Duygusal Yakınlık:** Ebeveynin çocuğuna koşulsuz sevgisini ve yakınlığını ölçmektedir. Anne baba ilgisi, ilgi gösterme, oyun oynama, öpüşme, sevgi sözcükleri söyleme, çocuğu övme gibi davranışlar anne babanın sıcaklığını ve yakınlığını artırırken, zıt davranışların bu boyutu azalttığı düşünülmektedir (Rohner, 2005).
- **Düşmanlık veya Saldırganlık:** Ebeveynlerin çocuklarına karşı sabırsız, çabuk öfkelenen ve muhalif yönlerini ölçmektedir. Çocuğu sevmeme, hoşgörü göstermeme, argo kelimeler kullanma, vurma, itme, aşağılama gibi tutumlar tartışılır (Rohner, 2005).
- **İlgisizlik veya İhmalkarlık:** Ebeveynlerin çocuklarına karşı ilgisizliği ve ilgisiz tutumlarıyla ilgilidir. Çocuklarıyla az vakit geçiren, onları görmezden gelen ve verdiği sözleri tutmayan aileler bu gruba dahil edilmektedir (Rohner, 2005).
- **Tanımlanmamış Reddetme Davranışları:** Bu alt ölçeğin özellikleri diğer üç alt ölçekte olduğu gibi Rohner tarafından belirlenmemiş ve tanımlanmamış reddetme davranışlarını ölçmektedir (Rohner, 2005).

Okul Öncesi Rekabet Ölçeği: Paquette ve arkadaşları (2013), tarafından geliştirilmiştir. Araştırmacılar tarafından (Uyanık, Balat 2017) geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış, “Okul Öncesi Rekabet Edebilirlik Ölçeği” orijinal ölçekte olduğu gibi üç boyut ve 17 maddeden oluşan 6 puanlık derecelendirme yöntemine göre oluşturulmuş bir ölçektir. Bu üç boyut, “Diğer Odaklı Rekabet”, “Görev Yarışması” ve “Koruma Baskınlık Hiyerarşisi”dir.

Araştırmanın verileri toplanırken, 2020-2021 Eğitim Öğretim yılında, il merkezinde bulunan 6 farklı Okul Öncesi Eğitim Kurumunda, eğitim kurumuna devam eden çocukların ebeveynlerinin her biri ile yüz yüze görüşülerek araştırmanın amacı anlatılmıştır. Ebeveynlerin sözel onamları alındıktan sonra soru formu ve ölçek maddeleri verilmiştir. Ölçeklerin, ebeveynlerin kendileri tarafından doldurmaları istenmiş ve sonra toplanmıştır. Ebeveynlere, anket formunu doldururken yalnızca Okul Öncesi Kurumuna devam eden çocuğunu düşünerek yanıtlaması istenmiştir.

48-72 aylık toplam 208 çocuk, öğretmenleri tarafından bu ölçekle değerlendirilmek üzere ölçek uyarlama çalışmasına dahil edilmiştir. Cronbach alfa güvenirlik katsayısı Başkalarıyla Rekabet alt boyutu için .96, Görev için Rekabet alt boyutu için .92 ve Baskınlık Hiyerarşisi alt boyutu için .91 olarak bulunmuştur.

2. BULGULAR

Tablo 2: Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeğinin Sosyoekonomik Düzeye Göre ANOVA Sonuçları

		N	X	SS	F	p
Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği	Alt	34	79.91	11.86	2.661	.074
	Orta	45	7.44	9.34		
	Üst	45	77.17	10.4		
Sıcaklık/Duygusal Yakınlık Boyutu	Alt	34	27.44	3.78	6.921	.001
	Orta	45	24.55	3.54		
	Üst	45	24.55	4.37		
Düşmanlık/Saldırganlık Boyutu	Alt	34	18.94	3.06	.628	.536
	Orta	45	18.53	2.06		
	Üst	45	19.11	2.43		
İlgisizlik/İhmalkarlık Boyutu	Alt	34	20.20	3.4	1.498	.228
	Orta	45	19.31	2.99		
	Üst	45	20.44	3.35		
Tanılanmamış Reddetme Davranışları Boyutu	Alt	34	13.32	2.25	4.138	.018
	Orta	45	13.06	1.73		
	Üst	45	12.15	1.88		

Sırasıyla $p=0,536$; $p=0,228$; $p=0,074$; $p=0,018$; $p>0,001$

Ebeveyn kabul-ret ölçeğinin ve okul öncesi rekabet ölçeğinin cinsiyet, anne babanın medeni durumu, yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağlantısız örneklem t-testi ve sosyoekonomik düzey, kardeş sayısı, anne ve babanın eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak test edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, ebeveyn kabul-ret ölçeğinin ve okul öncesi rekabet ölçeğinin cinsiyet, anne babanın medeni durumu, kardeş sayısı, anne ve babanın eğitim durumuna göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Buna karşın, ebeveyn kabul-ret ölçeğinin sıcaklık/duygusal yakınlık alt boyutunun sosyoekonomik düzeylerine göre anlamlı farklılaştığı tespit edilmiştir, $F(2,121)=6.921$, $p<.01$. Anlamlı farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğu tespit etmek amacıyla yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre alt sosyoekonomik düzeyde bulunan ebeveynlerin sıcaklık/duygusal yakınlık düzeyi ($X=27.44$), orta sosyoekonomik düzeyde bulunan ebeveynlerin sıcaklık/duygusal yakınlık düzeyinden ($X=24.44$) ve üst sosyoekonomik düzeyde bulunan ebeveynlerin sıcaklık/duygusal yakınlık düzeyinden ($X=24.55$) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Benzer şekilde, ebeveyn kabul-ret ölçeğinin tanımlanmamış reddetme davranışları alt boyutunun sosyoekonomik düzeylerine göre anlamlı farklılaştığı tespit edilmiştir, $F(2,121)=4.138$, $p<.05$.

Anlamlı farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğu tespit etmek amacıyla yapılan Games-Howell çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre üst sosyoekonomik düzeyde bulunan ebeveynlerin tanımlanmamış reddetme davranışları düzeyi ($X=12.15$), alt sosyoekonomik düzeyde bulunan ebeveynlerin tanımlanmamış reddetme davranışları düzeyinden ($X=13.32$) ve orta sosyoekonomik düzeyde bulunan ebeveynlerin tanımlanmamış reddetme davranışları düzeyinden ($X=13.06$) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür (bkz. Tablo 2).

Tablo 3: Okul Öncesi Rekabet Ölçeğinin Sosyoekonomik Düzeye Göre ANOVA Sonuçları

			N	X	SS	F	p
Okul Öncesi Rekabet Ölçeği	Rekabet	Alt	34	65.82	8.97	1.418	.246
		Orta	45	68.97	7.53		
		Üst	45	68.53	9.63		
Başkalarına Rekabet Boyutu	Odaklı	Alt	34	29.0	4.88	.271	.763
		Orta	45	29.42	6.17		
		Üst	45	28.53	5.86		
Göreve Yönelik Rekabet Boyutu	Rekabet	Alt	34	25.14	4.57	3.138	.047
		Orta	45	26.62	4.1		
		Üst	45	27.73	4.91		
Baskınlık Hiyerarşisi Boyutu	Korunumu	Alt	34	11.67	1.93	6.590	.002
		Orta	45	12.93	1.54		
		Üst	45	12.26	1.13		

Sırasıyla $p=0,763$; $p=0,246$; $p=0,047$; $p>0.002$

Okul öncesi rekabet ölçeğinin baskınlığın korunumu hiyerarşisi alt boyutunun sosyoekonomik düzeylerine göre anlamlı farklılaştığı tespit edilmiştir, $F(2,121)=6.59$, $p<.05$. Anlamlı farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğu tespit etmek amacıyla yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre alt sosyoekonomik düzeyde bulunanların baskınlığın korunumu hiyerarşisi ortalamaları ($X=11.67$), orta sosyoekonomik düzeyde bulunanların baskınlığın korunumu hiyerarşisi ortalamalarında ($X=12.93$) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür (bkz. Tablo 3).

Tablo 4: Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği ve Okul Öncesi Rekabet Ölçeği Arasındaki Korelasyon

	Ebeveyn Kabul- Ret Ölçeği	Sıcaklık/ Duygusal Yakınlık Boyutu	Düşmanlık/ Saldırganlık Boyutu	İlgisizlik/İh malkarlık Boyutu	Tanılanmamış Reddetme Davranışları Boyutu	Okul Öncesi Rekabet Ölçeği	Başkalar Odaklı Rekabet Boyutu
Ebeveyn Kabul- Ret Ölçeği	1						
Sıcaklık/Duygusal Yakınlık Boyutu	.887**	1					
Düşmanlık/ Saldırganlık Boyutu	.815**	.521**	1				
İlgisizlik/İhmalkarlık Boyutu	.930**	.702**	.801**	1			
Tanılanmamış Reddetme Davranışları Boyutu	.951**	.858**	.705**	.863**	1		
Okul Öncesi Rekabet Ölçeği	.536**	.467**	.635**	.425**	.401**	1	
Başkalarına Odaklı Rekabet Boyutu	.182*	.191*	.37**	.038	.051	.817**	1
Göreve Yönelik Rekabet Boyutu	.741**	.633**	.66*	.67**	.719**	.715**	.216*
Baskınlık Korunumu Hiyerarşisi Boyutu	.146	.052	.251**	.257**	-.065	.505**	.288**
*; p<.05 **; p<.01							

Ebeveyn kabul-ret ölçeği ile okul öncesi rekabet ölçeği arasında herhangi bir ilişki olup olmadığı gözlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarını Tablo 4'ten inceleyebilirsiniz. Yapılan analiz sonucuna göre, okul öncesi rekabet ölçeği ile ebeveyn kabul-ret ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür, $r=.536$, $p<.01$.

Paralel biçimde okul öncesi rekabet ölçeği ile ebeveyn kabul-ret ölçeğinin sıcaklık/duygusal yakınlık alt boyutu arasında da istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür, $r=.467$, $p<.01$. Ebeveyn kabul-ret ölçeğinin düşmanlık saldırganlık alt boyutu ile okul öncesi rekabet ölçeği arasında ise istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve iyi düzeyde bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir, $r=.635$, $p<.01$. Benzer şekilde, okul öncesi rekabet ölçeği ile ebeveyn kabul-ret ölçeğinin ilgisizlik/ihmalkarlık alt boyutu arasında da istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır, $r=.425$ $p<.01$. Son olarak, ebeveyn kabul-ret ölçeğinin tanımlanmamış reddetme davranışları alt boyutu ile okul öncesi rekabet ölçeğiarasında ise istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir, $r=.401$, $p<.01$.

Diğer yandan, ebeveyn kabul-ret ölçeği ile okul öncesi rekabet ölçeğinin başkalarına odaklı rekabet alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür, $r=.182$, $p<.05$. Buna karşın okul öncesi rekabet ölçeğinin göreve yönelik rekabet alt boyutu ile ebeveyn kabul-ret ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve güçlü düzeyde bir ilişki bulunmaktadır, $r=.741$, $p<.05$. Ancak ebeveyn kabul-ret ölçeği ile okul öncesi rekabet ölçeğinin baskınlığı korunumu hiyerarşisi alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir, $r=.146$, $p>.05$.

Tablo 5: Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği ve Okul Öncesi Rekabet Ölçeğine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	R	R ²	F	p
Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği	.443	.063	.536	7.011	.536	.287	49.157	.000
Sıcaklık/Duygusal Yakınlık Boyutu	.995	.171	.467	5.832	.467	.218	34.011	.000
Düşmanlık/Saldırganlık Boyutu	2.23	.246	.635	9.069	.635	.403	82.245	.000
İlgisizlik/İhmalkarlık Boyutu	1.142	.221	.425	5.179	.425	.18	26.822	.000
Tanılanmamış Reddetme Davranışları Boyutu	1.764	.365	.401	4.828	.401	.16	23.313	.000
p>0.001								

Ebeveyn kabul-ret ölçeği ve alt boyutlarının okul öncesi rekabet ölçeği üzerindeki yordayıcı etkisi saptamak için bir dizi regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına ilişkin verileri Tablo 5'ten inceleyebilirsiniz. Regresyon analizi sonucuna göre, ebeveyn kabul-ret ölçeğinin okul öncesi rekabet ölçeğinin istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir, $R=.54$, $R^2=.29$, $F(1,122)=49.157$, $p<.001$. Okul öncesi rekabet ölçeğine ilişkin varyansın %29'unun ebeveyn kabul-reddi ile açıklandığı ifade edilebilir.

Ebeveyn kabul-ret ölçeğinin sıcaklık/duygusal yakınlık alt boyutunun okul öncesi rekabet ölçeğinin istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir, $R=.47$, $R^2=.22$, $F(1,122)=34.011$, $p<.001$. Okul öncesi rekabet ölçeğine ilişkin varyansın %22'sinin sıcaklık/duygusal yakınlık alt boyutu ile açıklanmaktadır.

Ebeveyn kabul-ret ölçeğinin düşmanlık/saldırganlık alt boyutunun okul öncesi rekabet ölçeğinin istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir, $R=.63$, $R^2=.40$, $F(1,122)=82.245$, $p<.001$. Okul öncesi rekabet ölçeğine ilişkin varyansın %40'ının düşmanlık/saldırganlık alt boyutu ile açıklandığı ifade edilebilir.

Ebeveyn kabul-ret ölçeğinin ilgisizlik/ihmkarlık alt boyutunun okul öncesi rekabet ölçeğinin istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir, $R=.42$, $R^2=.18$, $F(1,122)=26.822$, $p<.001$. Okul öncesi rekabet ölçeğine ilişkin varyansın %18'inin ilgisizlik/ihmkarlık alt boyutu ile açıklanmaktadır.

Ebeveyn kabul-ret ölçeğinin tanımlanmamış reddetme davranışı alt boyutunun okul öncesi rekabet ölçeğinin istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir, $R=.40$, $R^2=.16$, $F(1,122)=23.313$, $p<.001$. Okul öncesi rekabet ölçeğine ilişkin varyansın %16'sının tanımlanmamış reddetme davranışı alt boyutu ile açıklandığı ifade edilebilir.

3. TARTIŞMA

Bu araştırmada, alt sosyoekonomik düzeyde bulunan ebeveynlerin sıcaklık/duygusal yakınlık düzeyi daha yüksektir. Üst sosyoekonomik düzeyde bulunan ebeveynlerin tanımlanmamış reddetme davranışları düzeyi daha düşüktür. Gelgör (2016) yapmış olduğu çalışmada ebeveyn kabul/red puanlarının düşük, orta ve yüksek gelire sahip aileler arasında herhangi bir anlamlı fark göstermediğini tespit etmiştir. Mistry ve ark. (2002), SED'in ebeveynlik üzerindeki etkilerini ele alırken, ekonomik zorlukların ebeveynlerin psikolojik iyi oluşları üzerinde olumsuz etkileri olduğu ve bu durumun dolaylı olarak ebeveyn davranışlarını etkilediği vurgulanmaktadır. Düşük SED'in özellikle annelik davranışlarıyla ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Düşük SED'li ebeveynler çocuklarına karşı daha katı, kontrolcü ve ihmalkar; çocuklara mesafeli ve daha az destekleyici oldukları belirtilmektedir (Slac ve diğerleri, 2004). Bu sonuç bizim bulgumuzla uyum sağlamamaktadır. Düşük sosyoekonomik gelir düzeyine sahip olan ailelerin daha iç içe, paylaşımcı ve sevgi dolu olduğu düşünülebilir.

Yapılan çalışmada alt sosyoekonomik düzeyde bulunanların, baskınlığın korunumu hiyerarşisi ortalamaları, düşük çıkmıştır. Bay (2020), okul öncesi dönem çocuklarını ele alarak yapmış olduğu bir çalışmada çocukların rekabet stillerini bazı değişkenler kapsamında incelemeye almıştır. Çalışma doğrultusunda örnekleme içinde baskınlığın korunumu hiyerarşisi en yaygın rekabet stili olduğu ortaya çıkmıştır. Gasser ve arkadaşları (Gasser, Grütter, Torchetti, ve Buholzer, 2017), yaptıkları bir araştırmada bireyin çevrede baskınlığını korumak adına bazı davranışlar sergilediğini, bu davranışların baskınlığın korunumu hiyerarşisi stilini temsil etmekte olduğunu öne sürerken, bu rekabetçi davranış stiline iki yönlü olduğunu bireye bir taraftan liderlik özelliği kazanırken bir taraftan da kıskançlık ve ileri rekabet özelliği geliştirdiğini savunmuşlardır.

Mevcut çalışmada okul öncesi rekabet ölçeği ile ebeveyn kabul-ret ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif ve orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Chang vd., (2003) araştırmaları sonucunda ebeveyn tutumlarıyla çocukların rekabet, kıskançlık, sevgi ve şiddete yönelik duyguları arasındaki güçlü ilişki olduğunu, çocukların doğumundan sonra başlayan gelişme, büyüme ve sosyalleşme süreçlerinde edindiği ilk bilgilerin tamamı ebeveynleri tarafından onlara öğretildiğini savunmuştur. Chang ve arkadaşlarının (2003) yapmış olduğu çalışmada ebeveynlerin, çocukların rekabet stillerinde büyük önem taşıdıklarını ortaya koymuştur (Chang ve diğerleri, 2013).

Ebeveyn kabul-ret ölçeğinin okul öncesi rekabet ölçeğinin istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Tsiakara ve Digelidis (2014) araştırmasında ebeveynlerin onay verdikleri bir davranış doğrultusunda çocukların olumlu ve pozitif rekabet davranışları edindiğini ortaya çıkarmıştır. Ebeveynlerin davranış kontrol durumlarına ve kabul-ret tutumlarına karşı çocukların tutum geliştirdiğini tespit etmiştir (Tsiakara ve Digelidis 2014).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ebeveynlerin, çocukların gelişimini etkileyebileceğini düşündüğü her nesne, oluşum, olay ve olguya verdikleri olumlu ya da olumsuz tepkilerine göre şekillenen ebeveyn tutumları ister demokratik ve aşırı koruyucu boyutta, isterse izin verici ve otokritik boyutta şekillensin çocuklar için her zaman önemli olacaktır. Özellikle sosyal yaşamın ve bilimin gelişimi açısından stratejik öneme sahip pozitif rekabet davranışını daha çocuk yaşta doğru öğrenen bireyler ise gerek okul yaşamında gerekse çalışma hayatında bu olguyu en önemli motivasyon kaynağı olarak kullanabileceklerdir. Bu noktada okul öncesi dönem çocuklarında sıklıkla görülen rekabet biçimlerinin neye göre şekillendiğini ve daha da önemlisi bu şekillenmede ebeveynlerin nasıl tutumlar sergilerlerse çocukta pozitif rekabet davranışı gelişebileceği konusu bu araştırma kapsamında incelenmeye çalışılmıştır.

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik kabul tutumlarının pozitif yönde geliştirilmesi sayesinde bir yandan çocuklarının duygusal gelişimleri ve sosyalleşme süreçleri daha sağlıklı ilerlerken, diğer yandan çocuğun girişim yeteneği, öz güveni, sorumluluk alma yeteneği ile “pozitif rekabet” davranışı geliştirmesi sağlanacaktır. Bu tip kazanımlar da çocukların ilerleyen yaşında sosyal uyum, akademik ve mesleki başarı olarak önemli kazanımlara yol açacaktır.

KAYNAKÇA

- AYDIN, B., & Akbayırlı, Y. (2000). Bir ölçeğin geliştirme çalışması: Rekabetçi Tutum Ölçeği (RTÖ); geliştirilmesi, güvenilirliği, geçerliliği. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 12.
- BAY, D. N. (2020). Okul Öncesi Dönemde Çocukların Rekabet Sitillerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi, 9(2), 557-578.
- BİLİCİ, H. S. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal duygusal uyumları, sosyal problem çözme becerileri ve rekabet stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- BİLİCİ, H. S. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal duygusal uyumları, sosyal problem çözme becerileri ve rekabet stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- BÜLBÜL, N., & Akkaynak, M. (2021). Okul öncesi eğitime devam eden 48-72 aylık çocukların rekabet stilleri ile çocuklara yönelik ebeveyn tutumları arasındaki ilişki düzeyi. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 8(1), 32-66.
- CHANG, EE Cornwell III, ERH Sutton, MA Yonas, F Allen, Amerikan Cerrahlar Koleji Dergisi 201 (5), 721-723
- ÇİÇEK, Ş. A. (2017). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Türkçe Bilmeyen 3-6 Yaş Çocuklarının Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri (Master's thesis, Eastern Mediterranean University EMU).
- FRANKEL, J. R., & Wollen, N. E. (2006). How to Design and Evaluate Research in Education. Bostan: Mc Grawhill -Hill.
- GANDER, M.J. ve Gardiner, H., (1998). Çocuk ve Ergen Gelişimi (Yayına Hazırlayan: Bekir Onur), Ankara: İmge Kitabevi.
- GASSER, L., Grütter, J., Torchetti, L., & Buholzer, A. (2017). Competitive classroom norms and exclusion of children with academic and behavior difficulties. Journal of Applied Developmental Psychology, 49, 1-11.
- GELGÖR, F. Z. (2016). Anne, baba ve çocuk tarafından algılanan ebeveyn kabul-red ve kontrolünün çocuğun duygu düzenleme becerisi ile ilişkisi (Master's thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).
- HERRMANN, E., Engelmann, J. M. ve Tomasello, M. (2019). Children engage in competitive altruism. Journal of Experimental Child Psychology, 179, 176–189.
- HOLLINGS WORTH, H.L., & Winter, M.K., (2013), Teacher beliefs and practices relating to development in preschool: Importance placed on social–emotional behaviors and skills. Early Child Development and Care, 183(12), 1758-1781.

- KARASAR, N. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel.
- KAYA, M. (1996). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 8, 135-156.
- KILIÇ, Z. (2015), İlköğretimde hayat bilgisi dersinde aile katılımı çalışmaları (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).
- MISTRY, R. S., Vandewater, E. A., Huston, A. C., & McLoyd, V. C. (2002), Economic well-being and children's social adjustment: The role of family process in an ethnically diverse low-income sample, Child development, 73(3), 935-951.
- ÖNDER, A. ve Gülay, H. (2007a). Annelerin Kabul Red Düzeyi ile Çocuklarının Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2 (22), 23-30.
- ÖNDER, A. ve Gülay, H. (2007b). Ebeveyn Kabul- Red Teorisi ve Bireyin Gelişimi Açısından Önemi. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 21, 20-28.
- PAQUETTE, D., Gagnon, M. N., Bouchard, L., Bigras, M., & Schneider, B. H. (2013). A new tool to explore children's social competencies: The preschool competition questionnaire, Child Development Research, 2013.
- ROHNER, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2005). Parental acceptance-rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implications, Ethos, 33(3), 299-334.
- RUANE, J. M (2005). Essentials of Research Methods: A Guide to Social Science Research. Australia, Blackwell Publication.
- SENEMOĞLU, N. (2005). Gelişim öğrenme ve öğretim (12. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- SHERIDAN, S., & Williams, P. (2006). Constructive competition in preschool. Journal of Early Childhood Research, 4(3), 291-310.
- SLACK, K. S., Holl, J. L., McDaniel, M., Yoo, J., & Bolger, K. (2004). Understanding the risks of child neglect: An exploration of poverty and parenting characteristics. Child maltreatment, 9(4), 395-408.
- TSİAKARA, A. A., & Digelidis, N. M. (2015). Preschoolers' perceptions of performance and satisfaction under competitive and non-competitive conditions, Early Child Development and Care, 185(7), 1109-1117.
- TSİAKARA, A., & Digelidis, N. M. (2014). Assessing preschool children's competitive behaviour: An observational system. Early Child Development and Care, 184(11), 1648-1660.
- UYSAL, S. (2020). 5 yaş Grubu (48-60 aylık) çocukların Sanat Etkinliklerinde Temsile Dayanan Taklit ve Öykünmenin İncelenmesine Yönelik Bir Durum Çalışması (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).
- WEINBERGER, N., & Stein, K. (2008). Early competitive game playing in same-and mixed-gender peer groups. Merrill-Palmer Quarterly (1982-), 499-514.